

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА “ЯКОВЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ”

(Заява № 15825/06)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

25 жовтня 2007 року

ОСТАТОЧНЕ
25/01/2008

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у п. 2 статті 44 Конвенції.
Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Яковенко проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

п. П. Лоренцен (P. Lorenzen), *Голова*,
пані С. Ботучарова (S. Botoucharova),
п. К. Юнгвірт (K. Jungwiert),
п. В. Буткевич (V. Butkevych),
пані М. Цаца-Ніколовська (M. Tsatsa-Nikolovska),
п. Р. Маруст (R. Maruste),
пані Р. Ягер (R. Jaeger), *судді*,
а також пані К. Вестердік (C. Westerdiek), *Секретар секції*,
після наради за зачиненими дверима 2 жовтня 2007 року,
постановляє таке рішення, винесене того самого дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 15825/06) проти України, поданою до Суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянином України Олегом Миколайовичем Яковенком (далі — заявник) 26 квітня 2006 року.
2. Заявника представляв п. Іван Ткач, адвокат, що практикує в м. Севастополі. Уряд України (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженим — п. Юрієм Зайцевим.
3. 28 квітня 2006 року голова палати вирішив повідомити Уряд відповідно до правила 39 Регламенту Суду про доцільність, в інтересах сторін та належного розгляду справи в Суді, вжити заходів з негайного переведення заявника до лікарні чи іншого медичного закладу, де він міг би проходити належне лікування у зв'язку зі станом свого здоров'я.
4. 12 вересня 2006 року Суд вирішив повідомити Уряд про надходження цієї заяви. Керуючись положеннями пункту 3 статті 29 Конвенції, Суд ухвалив, що розгляд заяви по суті буде проведено одночасно з розглядом питання щодо її прийнятності.
5. 8 травня 2007 року заявник помер. 21 травня 2007 року його мати, пані Надія Миколаївна Савченко, висловила бажання надалі підтримувати заяву в Суді від імені заявника.

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Заявник народився у 1975 році і проживав у м. Севастополі.

A. Кримінальне провадження у справі заявника

7. У червні 2003 року заявника, який на той момент відбував іспитовий строк після засудження за крадіжку зі зломом, затримали і взяли під варту в міліції за підозрою в причетності ще до однієї крадіжки зі зломом. Дата його затримання є предметом спору між сторонами. Заявник стверджував, що його затримали 17 червня 2003 року, тоді як за твердженням Уряду це сталося 18 червня 2003 року.

8. 18 червня 2003 року заявника допитали працівники міліції, і під час допиту він зізнався, що брав участь у таємному викраденні майна з будинку, який належав сестрі пана Ж. — стверджуваного співучасника цього злочину.

20 червня 2003 року Балаклавський районний суд м. Севастополя (далі — районний суд) подовжив строк затримання заявника до максимального — десяти діб.

9. 27 червня 2003 року районний суд видав постанову про обрання запобіжного заходу стосовно заявника у вигляді взяття під варту, посилаючись на те, що злочин, у якому його підозрювали, він вчинив у період відбування іспитового строку, пов'язаного з умовним засудженням за вчинений раніше злочин, і якщо заявника залишити на волі, він може втекти і таким чином перешкоджати здійсненню правосуддя.

10. У серпні — вересні 2003 року (дату в матеріалах не вказано) справу заявника було передано на розгляд районного суду. Під час провадження в суді першої інстанції інтереси заявника представляла його мати, пані С., і він відмовився від зізнавальних показань, які він дав, перебуваючи в міліційному ізоляторі, і заявив, що зізнання було зроблено під примусом.

11. Під час засідання 11 вересня 2003 року заявник поскаржився суду на погане самопочуття і повідомив, що у зв'язку з цим він не може брати участь у слуханні. Головуючий суддя викликав швидку медичну допомогу, щоб оцінити стан здоров'я заявника.

12. 29 квітня 2004 року районний суд визнав заявника винним за пред'явленими йому обвинуваченнями. Він відхилив доводи заявника про те, що зізнання від нього домоглися під тиском, і зазначив, що довідку, видану Севастопольською міською лікарнею, згідно з якою заявник перебував у цій лікарні 21 червня 2003 року у зв'язку з гематомами на ногах, не можна вважати переконливим доказом жорстокого поводження з боку міліції, оскільки сам заявник не зміг пояснити в суді, яким чином у нього з'явилися ці тілесні ушкодження.

13. 22 березня 2005 року апеляційний суд м. Севастополя (далі — апеляційний суд), розглянувши апеляцію заявника, скасував судові рішення від 29 квітня 2004 року і повернув справу на новий розгляд. Суд, зокрема, зазначив, що суд першої інстанції розглянув питання стверджуваного жорстокого поводження із заявником під вартою в міліції, хоча той ніколи не скаржився в суді на те, що зазнав такого поводження з боку працівників міліції. Апеляційний суд також постановив залишити заявника під вартою, не зазначивши підстав для такого рішення.

14. 23 листопада 2005 року районний суд визнав заявника винним у таємному викраденні майна з проникненням у житло і засудив його до трьох років і семи місяців ув'язнення. Обвинувальний вирок суду ґрунтувався на зізнавальних показаннях, які заявник і Ж. дали на досудовому етапі провадження у справі, усних показаннях потерпілої особи в суді та показаннях ще двох свідків, допитаних під час досудового розслідування. Суд відхилив як необґрунтоване твердження заявника про жорстоке поводження з ним працівників міліції.

15. Заявник оскаржив рішення від 23 листопада 2005 року, звернувшись до апеляційного суду з проханням зменшити міру покарання. 17 жовтня 2006 року апеляційний суд задовольнив апеляцію заявника і зменшив строк ув'язнення до трьох років, шести місяців і одного дня. Заявник не оскаржував це рішення в касаційному порядку.

В. Скарги на жорстоке поводження

16. За твердженням заявника, після затримання 17 червня 2003 року його доправили до Балаклавського РВВС м. Севастополя (далі — райвідділ міліції). Там, як стверджується, він зазнав жорстокого поводження з боку працівників міліції, які домоглися від нього зізнання у викраденні майна з проникненням у житло, обвинувачення в чому й було пред'явлено йому згодом.

17. 21 червня 2003 року заявника обстежили в Севастопольській міській лікарні № 1. Згідно з довідкою, виданою в цій лікарні 15 грудня 2003 року, заявник мав гематоми на лівому стегні та сідницях.

18. Після того, як заявникові було надано необхідну допомогу в Севастопольській міській лікарні № 1, його доправили до Севастопольського міського ізолятора тимчасового тримання (далі — Севастопольський ІТТ).

19. Як свідчить запис у реєстраційному журналі Севастопольського ІТТ, при прибутті до ізолятора заявник не мав ніяких видимих тілесних ушкоджень і не скаржився на жорстоке поводження.

20. Здійснюючи в березні — листопаді 2005 року провадження у справі як суд першої інстанції, районний суд доручив прокуратурі Балаклавського району м. Севастополя (далі — прокуратура) провести кримінальне розслідування скарг заявника на жорстоке

поводження. Десь перед початком листопада 2005 року (дату в матеріалах не зазначено) прокуратура вирішила, що немає достатньо вагомих доказів жорстокого поводження, і винесла постанову про відмову в порушенні кримінальної справи стосовно скарг заявника.

С. Умови тримання під вартою

21. Як уже було зазначено вище (див. пункт 18), 21 червня 2003 року заявника перевели з райвідділу міліції до Севастопольського ІТТ. 16 липня 2003 року його помістили в Сімферопольський слідчий ізолятор № 15 (далі — Сімферопольський СІЗО). Однак, оскільки міліція, прокуратура та судові органи, які вели його кримінальну справу, були в Севастополі, заявника щомісяця доправляли із Сімферопольського СІЗО до Севастопольського ІТТ, де він перебував протягом десяти днів. Від 8 до 28 квітня 2006 року заявник залишався в Севастопольському ІТТ, оскільки, як зазначено в листі заступника начальника Управління МВС України в м. Севастополі від 4 березня 2006 року, в Сімферопольському СІЗО відмовилися приймати ув'язнених із Севастопольського ІТТ, хворих на туберкульоз.

22. 28 квітня 2006 року заявника госпіталізували до Севастопольської міської інфекційної лікарні (далі — інфекційна лікарня).

23. Отже, за період з 21 червня 2003 року до 28 квітня 2006 року тривалість перебування заявника в Севастопольському ІТТ становила в загальному підсумку приблизно один рік.

1. Матеріально-побутові умови

а. Подання заявника щодо фактів

24. За твердженням заявника, під час перебування в Севастопольському ІТТ його тримали в маленьких камерах, які були постійно переповнені. На підтвердження цих слів заявник посилався на лист начальника Управління МВС України в м. Севастополі від 10 травня 2005 року, адресований третій особі. У цьому листі зазначалося, що під вартою в Севастопольському ІТТ перебувало 240 осіб, тим часом як ізолятор розрахований на 82 місця.

25. Заявник стверджував, що здебільшого його тримали в камері № 9 і протягом незначних проміжків часу — в камерах № 4 і № 5.

26. Площа камери № 9 становила 15 квадратних метрів, і в ній перебувало 25 ув'язнених. У камері були три двоярусні ліжка, розраховані на трьох ув'язнених. У камерах № 4 і № 5, площа кожної з яких становила приблизно 22 квадратні метри, заявник перебував разом з 30 іншими ув'язненими. У кожній такій камері було одне двоярусне ліжко і дерев'яний настил на підлозі, який ув'язнені також використовували як місце для сну.

27. Через нестачу ліжок ув'язнені мусили спати по черзі. Камери містилися в підвалі, тому природне світло туди не проникало. Камера тьмяно освітлювалася електричною лампочкою під стелею, яка ніколи не вимикалася, а отже, була додатковим подразником, що заважав сну. До того ж повітря в ці переповнені підвальні приміщення могло надходити лише через вентиляційну систему, яка часто була несправною.

28. Камера заявника кишіла тарганами й мурахами, та жодних заходів боротьби з ними в ІТТ не вживали. Крім того, особи, які перебували під вартою в Севастопольському ІТТ, наражалися на небезпеку заразитися такими інфекційними хворобами, як туберкульоз, яким заявник і заразився під час перебування в цій установі.

29. Заявник також стверджував, що харчування в Севастопольському ІТТ було недостатнім і неякісним, тож відповідним доповненням служили продукти, які передавала його мати.

б. Подання Уряду щодо фактів

30. Уряд повідомив, що в камерах Севастопольського ІТТ, площа яких становила 16 квадратних метрів, заявник перебував разом з іншими 4–6 співкамерниками. За інформацією Уряду, камери були обладнані дерев'яним настилом, системами вентиляції,

водопостачання і каналізації. Заявникові забезпечували триразове гаряче харчування і надавали можливість митися в душовій не менше ніж один раз на тиждень. У камерах були вікна, через які в приміщення надходили природне світло і свіже повітря. Загалом умови тримання заявника під вартою відповідали чинним гігієнічним і санітарним нормам.

2. Умови перевезення

31. Як уже зазначено вище, щомісяця здійснювалося етапування заявника до Севастопольського ІТТ і в зворотному напрямку.

32. Відстань між Севастополем і Сімферополем становить майже 80 кілометрів. Етап розпочинався о 8 годині ранку і, за інформацією Уряду, завершувався о 16 годині того самого дня. Заявник стверджував, що перевезення його до місця призначення тривало, як правило, від 36 до 48 годин. Про поїздку його попереджали заздалегідь, і згідно з інформацією Уряду перед етапуванням заявника годували. Але заявник доводив, що перед етапуванням йому жодного разу не давали сніданку.

33. Етапування заявника та інших ув'язнених до залізничної станції і в зворотному напрямку здійснювалося на спеціальних міліційних автомобілях. Тривалість такої поїздки становила зазвичай 30 хвилин. Уряд зазначав, що пасажировмісність таких автомобілів, яка становила 20–21 особу, ніколи не перевищувалася, тоді як заявник стверджував, що кількість осіб, яких перевозили на автомобілях, як правило, досягала 30 і що їх тримали при цьому в задушливій і тьмяно освітленій камері площею 6 квадратних метрів.

34. Етапування заявника від однієї залізничної станції до іншої здійснювалося в спеціальних вагонах, розрахованих на 104 особи. За твердженням Уряду, кількість осіб у вагоні ніколи не перевищувала 70. Заявник доводив, що вона завжди перевищувала 100. Згідно з версією заявника, протягом цієї частини етапування йому не давали ані їжі, ані води.

3. Медичні умови

35. У середині 2005 року здоров'я заявника почало погіршуватись. Однак — і це підтверджується згаданим вище листом начальника Управління МВС України в м. Севастополі від 10 травня 2005 року — у Севастопольському ІТТ не було штатного лікаря, а виконувач обов'язків фельдшера не мав ані медичної підготовки, ані кваліфікації. У зв'язку з цим заявник не отримував у Севастопольському ІТТ ніякої медичної допомоги.

36. Як свідчить лист начальника Сімферопольського СІЗО від 25 квітня 2006 року, у період з 14 до 27 лютого 2006 року заявникові лікували бронхіт у медичній частині Сімферопольського СІЗО. Два рентгенівські обстеження, проведені 1 і 10 лютого 2006 року, не виявили у нього ніяких патологічних змін у серці та легенях. У цьому листі також зазначено, що 14 лютого 2006 року заявникові було зроблено аналіз крові на наявність антитіл до ВІЛ. 21 лютого 2006 року в Кримському центрі профілактики і боротьби зі СНІДом заявникові поставили діагноз «позитивний тест на ВІЛ». Заявник стверджував, що про цей діагноз не повідомили ані його, ані його матір.

37. 8 квітня 2006 року заявникові, який на той момент перебував у Севастопольському ІТТ, викликали швидку медичну допомогу. Лікар поставив йому діагноз «лихоманка невідомої етіології» і дав дозу безпечного засобу, ефект якого був короточасним. За твердженням заявника, лікар швидкої допомоги повідомив, що заявник потребує обстеження у спеціалізованій медичній установі.

38. 12 квітня 2006 року заявник поскаржився на подальше погіршення стану здоров'я. Було викликано швидку медичну допомогу, лікар якої встановив, що у заявника «гостра респіраторна вірусна інфекція».

39. 14 квітня 2006 року заявника привезли до інфекційної лікарні. За твердженням заявника, під час обстеження йому поставили діагноз «туберкульоз лімфатичних вузлів», у зв'язку з чим рекомендували госпіталізацію. Але адміністрація Севастопольського ІТТ відмовилася від цього заходу, оскільки не могла виділити чотирьох осіб, які охороняли б

його в лікарні. Уряд пояснював, що лікарі не вбачали потреби в госпіталізації заявника, але взяли у нього кров для аналізу на ВІЛ і призначили йому вітаміни.

40. 20 квітня 2006 року заявника доправили до інфекційної лікарні для подальшого обстеження. Йому поставили діагноз «туберкульоз» і призначили протитуберкульозне лікування. Уряд стверджував, що й цього разу лікарі не давали рекомендації госпіталізувати заявника. Також, за інформацією Уряду, під час зазначеного обстеження заявникові вперше було поставлено діагноз «позитивний тест на ВІЛ». Заявник стверджував, що тоді його вперше повідомили про цей діагноз, тим часом як в'язнична адміністрація дізналася про це задовго до зазначеної дати.

41. Листом від 21 квітня 2006 року головний лікар інфекційної лікарні повідомив матір заявника про те, що за висновком консилиуму лікарів цієї лікарні у заявника діагностовано ВІЛ-позитивний статус і туберкульоз, у зв'язку з чим йому рекомендовано термінову госпіталізацію.

42. Того самого дня мати заявника подала скаргу до Генерального прокурора, в якій заявила, що адміністрація Севастопольського ІТТ незаконно відмовила в госпіталізації її сина, стан здоров'я якого був надзвичайно тяжким. Вона, зокрема, повідомила, що з початку квітня 2006 року у заявника постійно трималася висока температура — близько 40 °С, що йому було важко їсти і він не міг пересуватися без сторонньої допомоги.

43. 28 квітня 2006 року згідно з вимогою, яку Суд надіслав, керуючись правилом 39 Регламенту Суду, заявника перевели до Севастопольського протитуберкульозного диспансеру.

44. Як свідчить лист головного лікаря інфекційної лікарні від 28 серпня 2006 року, у травні 2006 року заявника зареєстрували в Севастопольському центрі профілактики і боротьби зі СНІДом як ВІЛ-інфікованого і надали йому відповідне лікування.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО І ПРАКТИКА

45. Відповідні положення Конституції України та Закону України «Про попереднє ув'язнення» можна знайти в рішенні у справі «*Двойних проти України*» (*Dvounykh v. Ukraine*) від 12 жовтня 2006 року (№ 72277/01, пп. 28–31, 33–35 і 37).

A. Кримінально-процесуальний кодекс

46. У статті 236-41 Кодексу зазначено:

«Скарга на постанову органу дізнання, слідчого, прокурора про відмову в порушенні кримінальної справи подається особою, інтересів якої вона стосується, або її представником до районного (міського) суду за місцезнаходженням органу або роботи посадової особи, яка винесла постанову, протягом семи днів з дня отримання копії постанови чи повідомлення прокурора про відмову в скасуванні постанови...»

47. У відповідному положенні статті 236-42 Кодексу зазначено:

«Скарга на постанову прокурора, слідчого, органу дізнання про відмову в порушенні кримінальної справи розглядається суддею одноособово не пізніше десяти днів з дня її надходження до суду. Суддя витребує матеріали, на підставі яких було відмовлено в порушенні справи, знайомиться з ними і повідомляє прокурора та особу, яка подала скаргу, про час її розгляду.

Розглянувши скаргу, суддя ... приймає одне з таких рішень:

- 1) скасовує постанову про відмову в порушенні справи і повертає матеріали для проведення додаткової перевірки;
- 2) залишає скаргу без задоволення».

B. Закон «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз» від 5 липня 2001 року

48. Стаття 17 Закону передбачає, що хворі на туберкульоз, виявлені в слідчих ізоляторах, отримують відповідну лікувальну допомогу в медичних частинах таких слідчих

ізоляторів. Особи, які перебувають під вартою в установах виконання покарань, мають забезпечуватися лікувальною допомогою в спеціалізованих закладах кримінально-виконавчої системи.

С. Наказ Державного департаменту з питань виконання покарань та Міністерства охорони здоров'я від 15 листопада 2005 року № 186/607 «Про організацію антиретровірусної терапії хворих на ВІЛ-інфекцію/СНІД осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах»

49. Згідно з пунктом 2.1 наказу взяті під варту особи, хворі на ВІЛ-інфекцію/СНІД, підлягають обов'язковому диспансерному нагляду, лікуванню у зв'язку з опортуністичними захворюваннями (внаслідок зараження інфекціями, які уражають людей зі зниженим імунітетом) та антиретровірусному лікуванню.

50. Згідно з пунктами 3.1 і 3.2.1 цього наказу антиретровірусну терапію призначають лікарі-інфекціоністи закладів охорони здоров'я кримінально-виконавчої служби, які пройшли відповідне навчання, або фахівці обласних (міських) центрів профілактики та боротьби зі СНІДом. Антиретровірусний моніторинг стосовно осіб, які тримаються у слідчих ізоляторах, здійснюють фахівці місцевих центрів профілактики та боротьби зі СНІДом.

51. Пунктом 3.5 наказу передбачено, що при надходженні до слідчого ізолятора хворої на ВІЛ-інфекцію/СНІД особи начальник медичної частини такої установи забезпечує термінове отримання нею антиретровірусних препаратів з місцевого центру профілактики та боротьби зі СНІДом.

52. Згідно з пунктом 3.6 наказу при переведенні ув'язнених осіб, хворих на ВІЛ-інфекцію/СНІД, з однієї пенітенціарної установи до іншої має забезпечуватися передання іншій установі супровідних медичних документів.

Д. Прес-реліз від 23 червня 2006 року розширеної колегії Генеральної прокуратури України «Стан додержання конституційних прав громадян у місцях застосування заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням їх особистої свободи, попереднього ув'язнення та позбавлення волі»

53. У цьому прес-релізі зазначено:

«Слід констатувати, що органами внутрішніх справ не виконуються вимоги Європейського комітету проти тортур [CPT], висловлені під час останнього візиту делегації комітету у жовтні минулого року, щодо негайного припинення незаконного і довгострокового тримання затриманих і заарештованих осіб в установах органів внутрішніх справ...

У більшості ІТТ ... не дотримуються права ув'язнених. ... Належним чином не виконуються вимоги Закону України «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз» у частині забезпечення затриманим і заарештованим особам, хворим на туберкульоз, спеціалізованого лікування ... у територіальних протитуберкульозних медичних закладах. Велика кількість осіб, що страждають на це захворювання, без належного медичного лікування тривалий час тримається у ІТТ. ... Загалом із 2434 осіб, хворих на туберкульоз, які трималися в ІТТ, лише 719 пройшли лікування у спеціалізованих закладах Міністерства охорони здоров'я. Це не лише порушує права ув'язнених осіб, але й сприяє подальшому поширенню цієї ... хвороби. Умови, в яких перебувають затримані та заарештовані особи в ІТТ Автономної Республіки Крим..., можуть порівнюватись до нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження.

Ув'язнені поміщуються до непристосованих для тримання напівпідвальних чи підвальних приміщень, у яких не створено елементарних умов для тривалого перебування людини. Працівниками міліції систематично порушуються вимоги Закону щодо максимального десятиденного строку перебування затриманих, заарештованих і засуджених в ІТТ. Всупереч вимогам Закону в ІТТ УМВС України в м. Севастополі протягом поточного

року більше 10 діб перебувало 85 осіб, понад 3 місяці — 28, понад 6 місяців — 11, понад 1 рік — 5, щодо 17 з них судами постановлені обвинувальні вироби».

Е. Третя щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (2003 р.)

54. У відповідній частині доповіді зазначено:

«Статтею 4 Закону «Про попереднє ув'язнення» та статтею 155 Кримінально-процесуального кодексу визначено, що місцями досудового ув'язнення для тримання осіб, щодо яких як запобіжний захід обрано взяття під варту, є слідчі ізолятори [СІЗО]. І лише в окремих випадках ці особи можуть перебувати в місцях тримання затриманих і заарештованих, якими є ізолятори тимчасового тримання (ІТТ) МВС України. При цьому законодавством чітко визначені строки тримання в ІТТ взятих під варту осіб не більше як три доби, у випадках віддаленості або відсутності належних шляхів сполучення — до десяти діб. Попри вимоги зазначених законів, начальники слідчих ізоляторів ряду регіонів України ... безпідставно відмовляють адміністрації ІТТ у прийнятті заарештованих. Таке ставлення керівників СІЗО ... призвело до нелюдських, жакливих і нестерпних умов тримання ув'язнених в ІТТ та їх переповнення майже удвічі в Автономній Республіці Крим ... та у місті Севастополі. Зокрема, в АР Крим прийняття ув'язнених до СІЗО м. Сімферополя проводиться в обмін на одного виданого в ІТТ».

Ф. Права людини в Україні-2005. Доповідь правозахисних організацій

55. У відповідних витягах із розділу XV доповіді «Дотримання прав ув'язнених в Україні» зазначено:

«...У віданні Міністерства внутрішніх справ знаходиться 501 ізолятор тимчасового тримання (ІТТ), де затримані можуть утримуватися максимум упродовж 3 діб (10 діб у виняткових випадках) до переведення в СІЗО. Проте бувають випадки, коли цей термін перевищується. Щоденно в ІТТ в країні утримується близько 7000 затриманих, а загалом вони розраховані на 10 400 місць. За даними Міністерства внутрішніх справ, 127 ІТТ потребують ремонту. Найбільша кількість випадків жорстокого поводження під час ув'язнення в країні припадає саме на час знаходження затриманих в установах міліції. Крім того, самі умови тримання в них бувають надто суворі. Вони пов'язані значною мірою з поганим фінансуванням, проте останнім часом на утримання осіб, які перебувають в ІТТ, кошти виділяються. «Донецький Меморіал» направив інформаційні запити до десяти обласних управлінь МВС з питаннями щодо забезпечення умов тримання ув'язнених в ІТТ. Результати відповідей наведені у таблиці 1 «Умови перебування ув'язнених в ізоляторах тимчасового тримання».

Згідно з даними управлінь, на кожен особу під час її перебування в ІТТ виділялося у 2004–2005 роках від 16 до 70 грн.

Однією з проблем перебування в міліції є неможливість доправити до СІЗО затриманих осіб, хворих на туберкульоз. Як зазначається в згадуваній Доповіді Моніторингового Комітету Ради Європи, на підставі ряду нормативно-правових актів Державного департаменту з питань виконання покарань, особи, які хворіють на інфекційні хвороби (включаючи туберкульоз), не можуть бути переведені в слідчі ізолятори (СІЗО) з ізоляторів тимчасового тримання (ІТТ), що знаходяться у віданні Міністерства внутрішніх справ. За деякими даними, у 2004 році в СІЗО не були прийняті 739 заарештованих. Таким чином, хворі на туберкульоз утримувалися в ІТТ, не пристосованих для знаходження в них таких людей, упродовж терміну, що перевищує встановлений законом термін арешту (3 або 10 діб). Це не лише порушує права заарештованих, але й сприяє подальшому поширенню хвороб у ІТТ. За даними Міністерства внутрішніх справ, понад 1000 людей щоденно утримується в ІТТ після завершення встановленого законодавством терміну, включаючи 100 людей, хворих на туберкульоз. Ситуація не покращилася навіть після видання розпорядження (№ 419-р від 05.07.2004) Кабінету Міністрів, відповідно до якого

Державний департамент з питань виконання покарань отримав доручення забезпечити прийняття заарештованих, які страждають на туберкульоз. Відповідно до коментарів органів влади України цю проблему планується вирішити шляхом передачі лікування заарештованих у відання спеціальних закладів Міністерства охорони здоров'я, охорону яких забезпечуватимуть підрозділи МВС. Це вимагає внесення змін у відповідне законодавство...

...Одним з напрямків діяльності Уповноваженого з прав людини є контроль за умовами тримання громадян, затриманих міліцією.

Перевіркою Уповноваженого з прав людини в червні 2005 року в ізоляторі тимчасового тримання (ІТТ) міста Феодосії було встановлено, що камери дотепер залишаються без вікон. У багатьох ІТТ камери — це напівпідвальні, напівтемні бетонні мішки, без свіжого повітря, питної води, санвузлів, що є ризиком для здоров'я людини й нагадує епоху середньовіччя. До того ж вони постійно в півтора-два рази переповнені і дихати там можна тільки завдяки примусовій вентиляції.

Уповноваженим з прав людини виявлено, що порушуються права громадян на тригодинну затримку в кімнатах для тримання осіб, у половині з 808 райвідділів затриманих так і не годують, незважаючи на кілька подань Уповноваженого, за якими народні депутати та уряд виділили кошти. Такі умови теж є катуванням, але через тривалі масові затримки та арешти їх розташовують у кімнатах для затриманих. Через ІТТ проходять щорічно більше мільйона осіб...»

III. ВІДПОВІДНІ МІЖНАРОДНІ ЗВІТИ

A. Європейський Комітет із запобігання катуванню і нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню і покаранню (далі — *CPT*)

1. Умови тримання під вартою в ІТТ

56. 10–26 вересня 2000 року відбувся візит делегації *CPT* в Україну, під час якого делегація оглянула шість ізоляторів тимчасового тримання (міліційні установи для короткочасного перебування затриманих підозрюваних), включаючи Севастопольський ІТТ.

57. У відповідних частинах доповіді зазначено:

«50. Більшість відвіданих ІТТ були переповнені. Наприклад, у Севастопольському ІТТ до десяти осіб тримали в камерах площею 15 м², і в деяких камерах кількість осіб перевищувала кількість наявних ліжок.

51. У всіх відвіданих ІТТ доступові природного світла перешкоджала щільна металева сітка на вікнах або жалюзі, тимчасом як штучне освітлення було, як правило, недостатнім. Будь-яке читання вимагало напруження зору. Вентиляція була недостатньою, і повітря у відвіданих камерах було важким. Ситуацію з недостатністю вентиляції погіршувало й те, що камери, як правило, були наповнені смородом, оскільки затриманих не забезпечували засобами для прибирання камер і вони не мали іншої можливості помитися, окрім як у тазі з холодною водою. Крім того, санітарний стан майже всіх відвіданих ІТТ не відповідав бажаному. Помітним винятком був Сімферопольський ІТТ, камери в якому, як відзначила делегація, були чистими, і затримані мали основні засоби індивідуальної гігієни.

У деяких ІТТ на всіх затриманих не вистачало достатньої кількості матраців і ковдр, а чистота їх була сумнівною. Крім того, за одним чи двома винятками, у відвіданих ІТТ не було місць для прогулянок на свіжому повітрі. Не передбачалася й можливість займатися якоюсь іншою діяльністю; у багатьох ІТТ затриманим навіть не дозволяли мати газети.

52. У більшості ІТТ одноразове харчування доповнювалося за рахунок продуктів, які затриманим передавали їхні родичі. Цими продуктами затримані ділилися й із тими, хто не мав родичів. Беручи до уваги, що через фінансові проблеми міліція не спроможна забезпечити затриманих достатнім харчуванням, продуктіві передачі не повинні підлягати якимсь обмеженням.

53. З огляду на неприйнятність зазначених умов, *CPT* визнав ще тривожнішим виявлений ним той факт, що тривалість тримання в ІТТ значної кількості затриманих набагато перевищує встановлений законом десятиденний максимальний строк.

...

55. Ситуація з охороною здоров'я є для *CPT* предметом занепокоєності ще від часу його першого візиту; під час відвідин 2000 року не було відзначено ніякого поліпшення. Насамперед, як виявила делегація *CPT*, у деяких ІТТ (Бахчисарай, Литне) не було жодного фельдшера, який міг би вирішувати питання медичної допомоги. Також *CPT* має наголосити на важливості забезпечення ретельного медичного обстеження всіх затриманих при прибутті їх до ІТТ; це досі не стало нормою. Крім того, стосовно питань медичного забезпечення в ІТТ фельдшерові слід займати попереджувальну позицію; обмежений життєвий простір, у якому перебувають затримані, та незабезпечення загальної гігієни служать сприятливим ґрунтом для поширення хвороб, зокрема й туберкульозу».

58. У своїй доповіді Урядові України про результати візиту до України, який відбувся з 24 листопада до 6 грудня 2002 року, *CPT* зазначив (виділенов оригіналі):

«11. Правові норми, які регулюють питання позбавлення свободи органами внутрішніх справ, *CPT* уже наводив у своїх доповідях про результати попередніх візитів. Нагадаємо, що міліція може, діючи в межах наданих їй повноважень, затримати особу, підозрювану у вчиненні кримінального правопорушення, на строк до 72 годин.

Однак Законом від 21 липня 2001 року положення Кримінально-процесуального кодексу було приведено у відповідність із Конституцією України. Тепер упродовж 72 годин затримання слідчі органи, маючи намір залишити підозрюваного під вартою, повинні доправити його до судді (статті 106 і 165-2 Кримінально-процесуального кодексу). Своєю постановою суддя має право залишити підозрюваного під вартою до п'ятнадцяти діб, після чого може виносити постанови про подовження строку тримання під вартою не більше ніж на 18 місяців. Особу, яку було залишено під вартою, як правило, переводять до слідчого ізолятора (СІЗО).

Проте її можуть залишити в ІТТ на строк до 10 діб, якщо переведення до СІЗО неможливе через віддаленість або відсутність належних шляхів сполучення.

12. У відповіді на доповідь про результати візиту 2001 року (документ *CPT/Inf (2002) 24*) органи влади України заявили, що завдяки втручанню суддів переповненість ІТТ значно зменшилася. Але, на жаль, під час візиту, який відбувся наприкінці 2002 року, було виявлено зовсім інше. За єдиним винятком Київського ІТТ, всі інші установи такого роду були переповнені. Як виявилось, у різних відвіданих регіонах судді схильні залишати підозрюваних під вартою, на чому, як правило, наполягають у своїх поданнях слідчі органи та прокурори.

***CPT* рекомендує органам влади України підвищити рівень обізнаності слідчих органів та прокурорів/суддів про нове законодавство і заохотити їх до широкого використання своїх повноважень із застосування до підозрюваних у вчиненні кримінальних правопорушень запобіжних заходів, не пов'язаних із триманням під вартою (порівняйте також із пунктом 85 нижче).**

13. Крім того, у 2002 році, вивчаючи відповідні документи, делегація *CPT* знову виявила випадки, коли затриманих осіб тримали в ІТТ протягом строків, які значно перевищували дозволений десятиденний строк (наприклад, в ІТТ районного управління МВС у м. Хуст — до 48 діб)».

2. Умови перевезення осіб під вартою

59. У відповідних витягах із доповіді *CPT* про результати візиту до України з 8 до 24 лютого 1998 року зазначено (виділено в оригіналі):

«189. Під час візиту до Київського СІЗО Служби безпеки України делегація також мала можливість оглянути в'язничний фургон. Цей транспортний засіб мав три камери з лавами. Електричне освітлення було дуже слабким, і вентиляції не було. До того ж одна з камер була надзвичайно маленькою (0,5 м²). За інформацією осіб, відповідальних за використання фургона, такий транспортний засіб використовували тільки для коротких поїздок у межах міста. Однак делегація почула твердження в'язнів, що такі автомобілі іноді використовують і для триваліших поїздок.

***CPT* хотів би отримати копії інструкцій, якщо такі існують, стосовно характеристик транспортних засобів, які використовуються для перевезення осіб під вартою. Крім того, *CPT* рекомендує органам влади України перевірити освітлення і вентиляцію у в'язничних фургонах і припинити практику поміщення осіб під вартою у такі маленькі камери — площею 0,5 м²».**

60. У доповіді 2000 року також викладено висновки *CPT* стосовно умов переведення осіб під вартою з одного місця тримання під вартою до іншого (виділено в оригіналі):

«129. Стосовно перевезення ув'язнених автомобільним транспортом делегація перевірила два фургони Міністерства внутрішніх справ у Сімферопольському СІЗО. Кожний фургон обладнаний загальними та одиночними камерами. Площа одиночної камери становить 0,5 м²; у пункті 189 доповіді про результати візиту 1998 року *CPT* вже рекомендував припинити практику використання таких маленьких камер для перевезення осіб під вартою. Умови в такому транспортному засобі і в інших аспектах схожі на ті, які було описано у згаданому вище пункті доповіді про результати візиту 1998 року (слабке штучне освітлення, недостатня вентиляція).

130. Стосовно перевезення залізничним транспортом делегація перевірила умови в одному із спеціальних вагонів для перевезення осіб під вартою. Він має камери площею 2 і 3,5 м², у яких містяться відкидні сидіння. Менші камери розраховані для перевезення шести осіб при тривалості поїздки не більше чотирьох годин і чотирьох осіб — у разі тривалішої поїздки. У більших камерах (площею 3,5 м²) могли перевозити до шістнадцяти осіб у разі нетривалої поїздки і дванадцять осіб — при поїздках на далекі відстані. У камери потрапляло трохи природного світла, однак вентиляція була недостатньою. Туалети для ув'язнених були в огидному стані, забиті екскрементами, хоча за кілька хвилин очікувалася посадка засуджених у вагон для тривалої поїздки. Жодних заходів щодо забезпечення осіб під вартою їжею, навіть у поїздках на далекі відстані, не вживалося; що стосується питної води, то вона містилася в невеликому контейнері, який для них був єдиним її джерелом протягом усієї поїздки.

131. Спосіб, у який перевозили осіб під вартою, особливо залізничним транспортом, є неприйнятним, якщо враховувати, зокрема, матеріально-побутові умови і можливу тривалість поїздки.

***CPT* рекомендує переглянути умови перевезення осіб під вартою в Україні у світлі викладених вище зауважень. Він рекомендує органам влади України вжити таких негайних заходів:**

— значно зменшити максимальну кількість ув'язнених, яка допускається в камерах спеціального вагона: у камері площею 3,5 м² у жодному разі не можна перевозити більше шести осіб, а в камері площею 2 м² — більше трьох осіб;

— подбати про те, щоб під час перевезення залізничним транспортом особи під вартою мали питну воду, і вжити необхідних заходів для забезпечення їм належного харчування протягом тривалих поїздок;

— припинити практику використання камер площею 0,5 м² у фургонах для перевезення осіб під вартою».

61. У своїй доповіді українському Урядові про результати візиту до України, який відбувся з 24 листопада до 6 грудня 2002 року, *CPT* зазначив (виділено в оригіналі):

«142. У своїй доповіді про результати візиту 2000 року (пункт 131) *CPT* висловив низку рекомендацій стосовно перевезення осіб під вартою автомобільним і залізничним транспортом. Це питання було знову порушено перед органами влади України в 2002 році, і вони повідомили, що створено робочу групу для вирішення питання про передання функцій конвоювання осіб під вартою від Міністерства внутрішніх справ до Департаменту з питань виконання покарань. Беручи до уваги надзвичайно серйозні факти, які знову встановила делегація під час візиту 2002 року, стосовно транспортних фургонів, *CPT* рекомендує органам влади України вирішити питання щодо умов, за яких здійснюється перевезення осіб під вартою, у першочерговому порядку та з належним врахуванням рекомендацій, викладених у пункті 131 доповіді про результати візиту 2000 року».

В. Міжнародна Амністія (далі — *AI*)

62. На брифінгу Комітету ООН проти тортур, який відбувся 30 квітня 2007 року, стосовно ситуації в Севастопольському ІТТ *AI* повідомила:

«За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), рівень захворюваності на туберкульоз в Україні становить 95 випадків на 100 000 осіб, і за цим показником країна посідає восьме місце в Європі і Євразії. У країні з надзвичайно високим рівнем захворюваності на туберкульоз переповненість і незадовільні умови місць досудового ув'язнення призвели до високого рівня інфекційних захворювань серед ув'язнених. У січні 2006 року Севастопольська правозахисна група надала Міжнародній Амністії інформацію, згідно з якою від 30 до 40 осіб серед тих, хто перебував під вартою в Севастопольському ІТТ у Криму, були хворими на туберкульоз. Ці люди перебувають під вартою у цьому ІТТ протягом усього строку свого досудового ув'язнення, що є порушенням Кримінально-процесуального кодексу і спричинено усталеною практикою, коли найближчий СІЗО у м. Сімферополі відмовляється приймати ув'язнених осіб, хворих на туберкульоз. У січні 2006 року 20 ув'язнених, хворих на туберкульоз, тримали в камері, розрахованій на шість місць. Їм давали ліки, але, за інформацією групи, вони не отримували спеціального харчування або вітамінів для нейтралізації дії призначених їм препаратів».

63. У доповіді «Європа і Центральна Азія. Основні питання, що викликають занепокоєння Міжнародної Амністії в регіоні. Січень — червень 2004 року» зазначено таке:

«На зустрічі з делегатами *AI* в червні Уповноважений з прав людини Ніна Карпачова зазначила, що катування залишається досить поширеним явищем. Головні проблеми полягали у відсутності безпосереднього доступу до адвоката й умовах у слідчих ізоляторах (СІЗО) та ізоляторах тимчасового тримання (ІТТ). Ситуацію ускладнювала дуже велика кількість арештів і невикористання таких альтернативних запобіжних заходів, як підписка про невиїзд і порука. Ніна Карпачова також повідомила, що умови в Севастопольському ІТТ є вкрай незадовільними і що вони призвели до високого рівня захворюваності на туберкульоз серед ув'язнених. Камери переповнені, тож ув'язнені вимушені ділитися місцем на ліжку з товаришем або спати по черзі; харчування недостатнє, а можливості для прогулянок не було доти, доки в січні 2004 року Ніна Карпачова знайшла місце, яке можна було використовувати з цією метою.

Європейський Комітет із запобігання катуванню і нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню і покаранню неодноразово висловлював занепокоєння щодо поширення туберкульозу у в'язницях та інших місцях тримання під вартою в Україні. У своїй доповіді 2000 року він висловив занепокоєння у зв'язку з відсутністю ознак будь-якого покращання ситуації. Андрія Овсянникова заарештували в червні 2003 року за підозрою в причетності до торгівлі наркотиками і помістили в Севастопольський ІТТ. На той момент він не хворів на туберкульоз, але вже у вересні йому було діагностовано цю хворобу. Діагноз йому не повідомили, і він дізнався про нього суто випадково в листопаді, коли стан його здоров'я погіршився. Він не отримував жодного лікування, доки в березні,

завдяки зусиллям членів його сім'ї та Севастопольської правозахисної групи, його госпіталізували і почали лікувати. 30 червня його повернули до ІТТ. *AI* занепокоєна тим, що з червня 2003 року його тримали під вартою в ІТТ, тоді як національне законодавство дозволяє тримати затриманих у таких установах не більше 72 годин, і що умови тримання в Севастопольському ІТТ мають ознаки жорстокого й нелюдського поводження».

С. Міжнародні матеріали стосовно туберкульозу

64. Відповідні міжнародні доповіді та інші матеріали стосовно лікування туберкульозу в пенітенціарних установах України можна знайти в рішенні від 28 березня 2006 року у справі *«Мельник проти України»* (№ 72286/01, пп. 47–53).

ЩОДО ПРАВА

I. ПОПЕРЕДНЄ ЗАУВАЖЕННЯ

65. 8 травня 2007 року заявник помер. На той момент справа перебувала на розгляді в Суді (див. пункт 5 вище). Право його матері підтримувати заяву від його імені не заперечувалося, і Суд не вбачає підстав відмовити їй в такому праві (див. справу *«Тотева проти Болгарії»* (*Toteva v. Bulgaria*), № 42027/98, п. 45, від 19 травня 2004 року).

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

66. Заявник скаржився, що зазнав жорстокого поводження під час перебування під вартою в міліції. Він також скаржився на ненадання медичної допомоги та нелюдські умови тримання під вартою в Севастопольському ІТТ. Він посилався на статтю 3 Конвенції, в якій сказано:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню».

A. Прийнятність

1. Стверджуване жорстоке поводження

67. Уряд доводив, що заявник не вичерпав національних засобів юридичного захисту, оскільки не оскаржив до суду постанову прокуратури про відмову в порушенні кримінальної справи стосовно його скарг на жорстоке поводження.

68. Заявник наголошував, що питання про жорстоке поводження він порушував у суді, який розглядав його кримінальну справу. Оскільки в рішенні того суду від 23 листопада 2005 року було вказано на відсутність ознак жорстокого поводження, заявник вирішив, що немає сенсу в оскарженні зазначеної постанови прокурора.

69. Суд повторює, що правило вичерпання національних засобів юридичного захисту, яке міститься в пункті 1 статті 35 Конвенції, зобов'язує заявників спочатку використати засоби юридичного захисту, які, як правило, доступні й достатні в національній юридичній системі, щоб домогтися відшкодування за стверджувані порушення. Існування таких засобів юридичного захисту має бути достатньо певним як на практиці, так і в теорії, оскільки без цього їм не вистачатиме належної доступності та ефективності. Крім того, згідно з пунктом 1 статті 35 скарги, які згодом можуть бути подані до Суду, мають спочатку заявлятися у відповідному національному органі, принаймні по суті та з дотриманням формальних вимог, встановлених національним законодавством, і не слід удаватися до засобів юридичного захисту, які є неадекватними чи неефективними (див. рішення у справі *«Аксой проти Туреччини»* (*Aksoy v. Turkey*) від 18 грудня 1996 року, *Reports* 1996-VI, пп. 51-52, та у справі *«Акдивар та інші проти Туреччини»* (*Akdivar and Others v. Turkey*) від 16 вересня 1996 року, *Reports of Judgments and Decisions*, 1996-IV, пп. 65–67). Самого лише сумніву щодо шансу на успіх недостатньо для звільнення заявника від обов'язку подання скарги до відповідного суду (див., наприклад, справу *«Елсанова проти Росії»* (*Elsanova v. Russia*) (ухвала), № 57952/00, від 15 листопада 2005 року).

70. Під час розгляду справи заявника в суді першої інстанції суд доручив відповідному органу прокуратури провести розслідування його скарг на жорстоке поводження. Слідчі та прокурори розглядали ці скарги і не виявили достатньо вагомих доказів жорстокого поводження для порушення справи. Згідно зі статтею 236-41 КПК такі постанови підлягали оскарженню до суду загальної юрисдикції (див. пункт 47 вище). У таких випадках порушується змагальний судовий процес, сторонами якого виступають заявник і прокурор. Хоча в такому провадженні суд загальної юрисдикції не уповноважений проводити незалежне розслідування або формулювати будь-які висновки стосовно фактів, перевірка судом законності рішення щодо скарги надає можливість відповідного судового контролю, що гарантує забезпечення належної правової процедури. У відкритому і змагальному процесі незалежний суд покликаний оцінити, чи має заявник достатньо вагомі докази жорстокого поводження, і, якщо він такі докази має, скасувати постанову прокуратури та зажадати проведення кримінального розслідування.

71. Отже, Суд доходить висновку, що процедура оскарження, передбачена статтею 236-41 КПК, має у принципі вважатися нормальним і доступним національним засобом юридичного захисту, який задовольняє зазначені вище вимоги до засобу, що підлягає вичерпанню відповідно до пункту 1 статті 35 Конвенції (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «К.-Ф. проти Німеччини» (*K.-F. v. Germany*) від 27 листопада 1997 року, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-VII, пп. 46–52; у справі «Епоздемір проти Туреччини» (*Epozdemir v. Turkey*), № 57039/00, від 31 січня 2002 року; та у справі «Белевітський проти Росії» (*Belevitskiy v. Russia*), № 72967/01, п. 61, від 1 березня 2007 року).

72. Стосовно скарги на стверджуване жорстоке поводження, з якою заявник звернувся до суду, що розглядав його кримінальну справу, Суд зазначає, що мета розгляду порушеної проти заявника кримінальної справи полягала у встановленні його невинуватості або вини у зв'язку з пред'явленими йому кримінальними обвинуваченнями, а не у визначенні відповідальності за стверджуване побиття чи надання відшкодування за стверджуване порушення статті 3 Конвенції (див. згадане вище рішення у справі Белевітського, п. 63). Отже, суд першої інстанції не міг формулювати окремих висновків щодо того, чи зазнав заявник жорстокого поводження під час перебування під вартою в міліції, і тому суд звернувся до органів прокуратури, які згідно з національним законодавством уповноважені розслідувати такі скарги. Як уже зазначено вище, заявник не скористався судовою процедурою, спеціально призначеною для оскарження результатів подальшого розслідування. Отже, скарга заявника до суду першої інстанції на стверджуване жорстоке поводження, яку він, очевидно, сформулював досить розпливчасто, не звільняла його від обов'язку вичерпати засіб юридичного захисту, передбачений статтею 236-1 КПК.

73. Тому Суд доходить висновку, що скарги заявника на стверджуване жорстоке поводження працівників міліції мають бути відхилені з огляду на невичерпання засобів юридичного захисту відповідно до пункту 1 статті 35 Конвенції.

2. Умови тримання під вартою

74. Уряд вважав, що заявник не вичерпав національних засобів юридичного захисту, доступних йому за законодавством України, перед поданням своєї заяви до Суду, оскільки він не порушив питання про умови тримання під вартою перед прокурором, який здійснює нагляд за пенітенціарними установами. Уряд також посилався на те, що заявник не звертався до національних судів, щоб оскаржити умови тримання його під вартою та отримати компенсацію за матеріальну і моральну шкоду.

75. Щодо заперечення Уряду стосовно прийнятності заяви з того погляду, що заявник не звернувся до відповідного прокурора зі скаргами на незадовільні умови тримання його під вартою та ненадання належної і необхідної медичної допомоги, Суд доходить висновку, що такі скарги не можна вважати ефективним і доступним засобом юридичного захисту для цілей пункту 1 статті 35 Конвенції (див. справу «Коваль проти України» (*Koval v. Ukraine*) (ухвала), № 65550/01, від 30 березня 2004 року).

76. Щодо посилання Уряду на той факт, що заявник не звернувся до національних судів зі скаргами на умови тримання його під вартою, Суд нагадує, що в кількох попередніх рішеннях він відхилив подібні аргументи, визнавши такий засіб юридичного захисту неефективним, оскільки Уряд не довів, яким чином звернення до такого засобу може привести до покращання умов тримання заявників під вартою (див., наприклад, справи «Хохлич проти України» (*Khokhlich v. Ukraine*), № 41707/98, п. 153, від 29 квітня 2003 року; «Мельник проти України» (*Melnik v. Ukraine*), № 72286/01, пп. 70–71, від 28 березня 2006 року; і «Двойних проти України» (*Dvoynykh v. Ukraine*), № 72277/01, п. 50, від 12 жовтня 2006 року). Суд не вбачає жодних підстав для іншого висновку в цій справі.

77. До того ж, як зазначає Суд, не заперечувалося те, що 11 вересня 2003 року заявник поскаржився суду першої інстанції на погане самопочуття, що його мати 21 квітня 2006 року подала до Генерального прокурора скаргу у зв'язку з відмовою адміністрації ІТТ госпіталізувати її сина і що адміністрації ІТТ було відомо про виявлення у заявника ВІЛ-позитивного статусу і туберкульозу. Це означає, що органи влади були достатньо поінформовані про ситуацію заявника і мали можливість перевірити умови тримання його під вартою та, у разі необхідності, забезпечити відповідне відшкодування (див. справу «Калашиников проти Росії» (*Kalashnikov v. Russia*) (ухвала), № 47095/99, від 18 вересня 2001 року, та згадане вище рішення у справі Мельника, п. 70).

78. Суд вважає, що цю частину скарг заявника не можна оголосити неприйнятною на підставі невичерпання національних засобів юридичного захисту. Так само її не можна відхилити і як явно необґрунтовану або оголосити неприйнятною на будь-яких інших підставах.

В. Суть справи

1. Загальні принципи

79. Суд повторює, що загальні принципи сформульовано в його рішеннях у справах, у яких умови тримання під вартою розглядалися за статтею 3 Конвенції (див., наприклад, згадане вище рішення у справі Двойних, пп. 62–63 з додатковими посиланнями).

80. Суд також нагадує, що на органи влади покладено обов'язок забезпечувати охорону здоров'я осіб, позбавлених свободи (див. рішення у справі «Гуртадо проти Швейцарії» (*Hurtado v. Switzerland*) від 28 січня 1994 року, серія А, № 280-А, висновок Комісії, п. 79). Ненадання належної медичної допомоги може становити поводження, несумісне з гарантіями статті 3 (див. справу «Ілхан проти Туреччини» (*Ilhan v. Turkey*) [GC], № 22277/93, п. 87, ECHR 2000-VII, та справу «Сарбан проти Молдови» (*Sarban v. Moldova*), № 3456/05, п. 90, від 4 жовтня 2005 року).

2. Матеріально-побутові умови тримання під вартою

81. Суд зазначає, що в загальному підсумку з 21 червня 2003 року до 28 квітня 2006 року заявник провів у Севастопольському ІТТ приблизно один рік.

82. У цій справі версії сторін розійшлися стосовно кількості осіб, яких тримали під вартою разом із заявником у камері, та стосовно кількості камер, у яких його тримали в Севастопольському ІТТ. Уряд доводив, що протягом усього періоду, який розглядається, заявник залишався в одній камері площею 16 квадратних метрів, у якій разом з ним перебувало ще 4–6 затриманих. Але Уряд не назвав номери цієї камери. Заявник доводив, що його тримали в камерах №№ 9, 4 і 5. Камера № 9 мала площу приблизно 15 квадратних метрів, і, як правило, у ній перебувало до 25 затриманих. Камера № 4 і камера № 5 мали по 22 квадратні метри, і в них перебувало до 30 затриманих.

83. Суд зазначає, що під час візиту делегації СРТ до Севастопольського ІТТ у 2000 році було встановлено, що в камерах площею 15 квадратних метрів перебувало під вартою до 10 осіб. З листа начальника Управління МВС України в м. Севастополі від 10 травня 2005 року (див. пункт 24 вище) та нещодавно оприлюднених внутрішніх і міжнародних

матеріалів стосовно умов тримання під вартою в Севастопольському ІТТ (див. пункти 54–56 і 62–63 вище) не видно, що після 2000 року ця ситуація поліпшилася.

84. Отже, Суд зауважує, що в камерах, у яких перебував заявник, на одного затриманого припадало не більше ніж 1,5 квадратного метра площі. Це, на думку Суду, означає, що камери постійно були надзвичайно переповнені. Такі обставини вже самі по собі є підставою для порушення питання за статтею 3 Конвенції (див. справу «Калашников проти Росії», № 47095/99, п. 97, *ECHR* 2002-VI).

85. Беручи до уваги наведені вище обставини та згаданий вище лист начальника Управління МВС України в м. Севастополі, в якому визнається, що кількість затриманих, які перебувають під вартою в Севастопольському ІТТ, утричі перевищує кількість наявних у ньому місць, Суд доходить висновку, що твердження заявника про нестачу ліжок і про те, що затримані були змушені спати по черзі, є достатньо обґрунтованими. Умови для сну в камері також погіршувало й постійне освітлення. Позбавлення заявника сну внаслідок цього було для нього, вочевидь, тяжким фізичним і психологічним тягарем.

86. Суд також бере до уваги твердження заявника про те, що камери, в яких він перебував, містилися у підвалі, тому не вистачало природного освітлення та вентиляції. Хоч Уряд не дав прямої відповіді на цей аргумент, за його інформацією, у камері заявника були вікна, завдяки яким затримані мали достатньо природного освітлення, і його камера була обладнана вентиляційною системою.

87. Суд не вважає за необхідне вирішувати цей спір між сторонами. Суд зазначає, що в будь-якому разі надходженню природного світла перешкождала щільна металева сітка на вікнах, тим часом як штучне освітлення було недостатнім (див. пункт 58 вище). Також Суд зауважує, що вентиляція в камері, у якій перебувала під вартою надмірна кількість затриманих, була недостатньою (там само). З подань сторін зовсім незрозуміло, чи дозволялися заявникові під час його перебування в Севастопольському ІТТ прогулянки на свіжому повітрі, але, навіть якщо й дозволялися, вони тривали не більше однієї години на день, і, отже, решту часу він перебував у межах тьмяно-освітленої камери з надзвичайно обмеженим життєвим простором і важким повітрям.

88. Крім того, заявник скаржився на незадовільні санітарні умови та неналежне харчування в Севастопольському ІТТ. Суд нагадує, що в доповіді *CPT* 2000 року ця установа згадується як показовий виняток серед інших ІТТ в Україні, оскільки камери в ньому були чистими і затримані мали основні засоби індивідуальної гігієни (див. пункт 58 вище). Щодо скарг заявника стосовно харчування Суд зауважує: заявник не довів, що харчування не відповідало законодавчо передбаченим нормам і було недостатнім.

89. Отже, зважаючи на наведені вище висновки стосовно переповненості камер, позбавлення сну та нестачі природного освітлення і повітря (див. пункти 83–87), Суд визнає, що умови тримання заявника під вартою в Севастопольському ІТТ становили поводження, яке принижує гідність. Таким чином, було порушено статтю 3 Конвенції.

3. Медична допомога

90. Заявник скаржився, що він, як ВІЛ-інфікований і хворий на туберкульоз, не отримував належної медичної допомоги.

91. Уряд посилався на те, що у квітні 2006 року адміністрація Севастопольського ІТТ двічі викликала швидку медичну допомогу заявникові і двічі його обстежували в інфекційній лікарні. Тобто щоразу, коли заявник скаржився на погіршення стану здоров'я, йому надавали належну медичну допомогу.

92. Суд зазначає, що за інформацією, наведеною Урядом в його зауваженнях, вперше заявникові діагностували ВІЛ-інфекцію 20 квітня 2006 року. У зауваженнях заявника стверджується, що це відбулося 21 лютого 2006 року. Він надав Суду копію листа начальника Управління МВС України в м. Севастополі від 25 квітня 2006 року, яким підтверджується ця версія. Уряд цей аргумент не коментував.

- 93.** Зважаючи на ці обставини, Суд не вбачає підстав не вірити версії заявника. Таким чином, як зазначає Суд, попри те, що адміністрація ІТТ дізналася про ВІЛ-позитивний статус заявника 21 лютого 2006 року, жодних медичних заходів, про які йдеться в наказі № 186/607 (див. пункт 49 вище), вжито не було. Заявника не доправили до лікаря-інфекціоніста для антиретровірусного лікування і, зокрема, не здійснювали контролю щодо можливості його зараження опортуністичними захворюваннями. Натомість органи влади й далі направляли його до Севастопольського ІТТ, в якому не було штатного лікаря.
- 94.** Немає свідчень того, що Сімферопольський СІЗО передав інформацію про ВІЛ-позитивний статус заявника до адміністрації Севастопольського ІТТ. У будь-якому разі заявника зареєстрували як ВІЛ-інфікованого в місцевому центрі профілактики і боротьби зі СНІДом лише у травні 2006 року, хоча згідно з наказом № 186/607 це належить робити негайно після оформлення прибуття такого затриманого до відповідної установи.
- 95.** До того ж, коли заявник заразився туберкульозом, який за цих умов був опортуністичним захворюванням, його відмовилися прийняти в Сімферопольському СІЗО і, на порушення національного законодавства, розпорядилися залишити в Севастопольському ІТТ на строк, що перевищував десять діб (див. пункти 21 і 53–54 вище).
- 96.** Уряд доводив, що відсутність лікаря чи фельдшера в штаті Севастопольського ІТТ компенсувалася можливістю виклику швидкої медичної допомоги щоразу, коли стан заявника потребував медичного втручання. Так було зроблено 8 і 12 квітня 2006 року.
- 97.** У цьому зв'язку Суд нагадує: для того, щоб викликати швидку медичну допомогу, адміністрація Севастопольського ІТТ мала спочатку дати відповідний дозвіл, а це для неї було складним завданням за відсутності професійної медичної поради (див. згадане вище рішення у справі Сарбана, п. 87). До того ж обладнання в машині швидкої допомоги, яку викликали заявникові 8 квітня 2006 року, було явно не придатним для встановлення точного діагнозу, і лікар запропонував направити заявника до спеціалізованої лікарні для додаткового обстеження (див. пункт 37 вище). Проте адміністрація ІТТ відмовилася зробити це. Оскільки стан здоров'я заявника і далі погіршувався, 12 квітня 2006 року знову було викликано швидку допомогу. Вона так само не змогла поставити точний діагноз і надати заявникові допомогу, якої він потребував з огляду на свій стан (див. пункт 38 вище). Лише після цього, 14 квітня 2006 року, адміністрація ІТТ нарешті вирішила доправити заявника до інфекційної лікарні для обстеження та лікування (див. пункт 39 вище).
- 98.** Версії сторін розходилися стосовно того, чи лікарі інфекційної лікарні, які обстежували заявника 14 квітня 2006 року, рекомендували його госпіталізувати. Ані заявник, ані Уряд не подали документів, які стосуються цього обстеження. Тому Суд не в змозі встановити з достатньою чіткістю обставини тієї події. Водночас Суд зазначає, що Уряд, повідомивши у своїх зауваженнях про призначення лікарями подальшого лікування заявника, не довів, що адміністрація Севастопольського ІТТ справді забезпечила його таким лікуванням.
- 99.** Друге обстеження заявника в інфекційній лікарні відбулося 20 квітня 2006 року. Беручи до уваги лист головного лікаря цього закладу від 21 квітня 2006 року, Суд не може погодитися з твердженням Уряду про те, що лікарі, які обстежували заявника того разу, не рекомендували госпіталізувати його (див. пункт 41 вище). 21 квітня 2006 року консилиум лікарів інфекційної лікарні підтвердив необхідність стаціонарного лікування заявника у спеціалізованому медичному закладі. Заявника перевели до Севастопольського протитуберкульозного диспансеру лише 28 квітня 2006 року — після запиту, який Суд надіслав відповідно до правила 39 Регламенту Суду. Заявник стверджував, що така затримка була спричинена небажанням адміністрації Севастопольського ІТТ виділити чотирьох охоронців для тримання його під вартою в лікарні. Уряд не дав ніяких пояснень стосовно цієї затримки.

100. Хоч і 20 квітня, і 21 квітня 2006 року лікарі інфекційної лікарні призначали заявникові протитуберкульозне лікування, немає жодних свідчень того, що це було забезпечено, коли він перебував у Севастопольському ІТТ.

101. На думку Суду, ненадання заявникові вчасної і належної медичної допомоги, якої він потребував як ВІЛ-інфікований і хворий на туберкульоз, становило нелюдське і таке, що принижує гідність, поводження у значенні статті 3 Конвенції.

102. Отже, у зв'язку з цим також було порушено статтю 3 Конвенції.

4. Умови перевезення між Сімферопольським СІЗО і Севастопольським ІТТ

103. Заявник стверджував, що умови перевезення між Сімферопольським СІЗО і Севастопольським ІТТ були нелюдськими і такими, що принижують гідність. Пасажирські відділення фургонів і залізничних вагонів були надзвичайно переповнені, в них не було доступу природного світла та повітря. Протягом усієї поїздки йому не давали ані їжі, ані питва, і в загальному підсумку такі умови призводили до психічного та фізичного виснаження.

104. Уряд доводив, що умови перевезення відповідали національним стандартам і не становили нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження.

105. Суд повторює, що твердження про жорстоке поводження мають підкріплюватися відповідними доказами. При оцінюванні доказів Суд, як правило, послуговується критерієм доведення «поза розумним сумнівом». Водночас така доведеність може впливати із співіснування достатньо переконливих, чітких і узгоджених висновків чи схожих неспростовних презумпцій факту (див. справу «Салман проти Туреччини» (*Salman v. Turkey*) [GC], № 21986/93, п. 100, ECHR 2000-VII).

106. Суд зауважує, що викладена Урядом версія про умови перевезення з однієї конкретної установи тримання під вартою до іншої є показово лаконічною. Суд повторює, що в такому конвенційному провадженні, яким є розгляд цієї справи, не завжди можливе неухильне застосування принципу *affirmanti incumbit probatio* (той, хто стверджує щось, повинен довести це твердження), оскільки в деяких випадках лише Уряд-відповідач має доступ до інформації, яка може підтвердити або спростувати відповідні твердження. Ненадання Урядом такої інформації без переконливого пояснення може служити підставою для відповідного висновку про обґрунтованість тверджень заявника (див. справу «Ахмет Озкан та інші проти Туреччини» (*Ahmet Ozkan and Others v. Turkey*), № 21689/93, п. 426, від 6 квітня 2004 року).

107. У цій справі заявник не мав змоги точно виміряти розміри камери у в'язничному фургоні чи дістати довідки про пасажировмісність. З іншого боку, для Уряду не було складним завданням навести конкретні дані на підтвердження своїх доводів, але він не зробив цього і не дав жодних пояснень, чому він утримувався від надання такої інформації. По суті, Уряд обмежився твердженням, що умови відповідали чинним нормам і що тривалість поїздки була втричі менша, ніж стверджував заявник. Копій документів із зазначеними нормами чи інструкцій стосовно в'язничних furgonів подано не було. Зважаючи на ці обставини, Суд розглядатиме цю скаргу по суті виходячи з інформації, поданої заявником, тією мірою, якою вона підтверджується згаданими вище результатами перевірок, які проводив СРТ.

108. Що стосується перевезення ув'язнених, СРТ вважає одиночні камери транспортного засобу, площа яких становить 0,4, або 0,5, або навіть 0,8 квадратного метра, неприйнятними для перевезення особи, хоч би якою короткою була тривалість поїздки (див. СРТ/Іnf (2004) 36 [Азербайджан], п. 152; СРТ/Іnf (2004) 12 [Люксембург], п. 19; СРТ/Іnf (2002) 23 [Україна], п. 129; СРТ/Іnf (2001) 22 [Литва], п. 118; та СРТ/Іnf (98) 13 [Польща], п. 68). У справі, що розглядається, заявник стверджував, що у в'язничних фургонах площею шість квадратних метрів, як правило, перевозили тридцять затриманих. Уряд доводив, що у фургоні ніколи не було більше двадцяти або двадцяти однієї особи, але не зазначив загального розміру камер, у яких тримали заявника під час поїздок. Отже,

навіть якщо виходити з твердження Уряду про те, що на одного ув'язненого у фургоні припадало 0,3 квадратного метра, такий показник все одно явно нижчий, ніж це допускають стандарти СРТ.

109. Суд далі зазначає, що твердження заявника про слабке освітлення та недостатню вентиляцію в камерах furgonів підтверджують результати перевірки, проведеної делегацією СРТ, яка в 2000 році оглянула такі furgони у Сімферопольському СІЗО (див. пункт 60 вище).

110. Щодо перевезення залізничним транспортом Суд зауважує, що версії сторін розходилися стосовно кількості осіб, яку зазвичай перевозили у вагонах. Суд зазначає: якщо враховувати те, що за національними нормами на одного ув'язненого припадає 0,3 квадратного метра простору (див. пункт 60 вище) у разі нетривалої залізничної поїздки, тоді виходить, що в разі поміщення 70 ув'язнених у вагон, розрахований на 104 місця, на одного ув'язненого припадатиме 0,4 квадратного метра простору, а це, як уже зазначено вище (див. пункт 108), є неприйнятним для перевезень на будь-які відстані.

111. Суд також бере до уваги висновки СРТ про незадовільність вентиляції у вагонах, незабезпечення харчуванням та недостатнє забезпечення водою.

112. Суд зауважує, що заявник мусив терпіти такі незадовільні умови двічі на місяць при переїзді до Севастопольського ІТТ і назад протягом двох років і восьми місяців, тобто загалом протягом приблизно 64 таких поїздок.

113. Суд доходить висновку, що поведіння, якого зазнав заявник під час багаторазових переїздів між Севастопольським ІТТ і Сімферопольським СІЗО, перевищило мінімальний рівень жорстокості (див. справу «Худойоров проти Росії» (*Khudoyorov v. Russia*), № 6847/02, пп. 116–120, *ЕCHR* 2005-... (витяги)) і що було порушено статтю 3 Конвенції.

ІІІ. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 3 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

114. Заявник також скаржився, що загальна тривалість тримання його під вартою не була «виправданою» і «розумною». Він посилався на пункт 3 статті 5 Конвенції, у відповідному положенні якого зазначено:

«Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання».

115. Уряд доводив, що заявник не виконав вимогу шестимісячного строку, передбачену пунктом 1 статті 35 Конвенції. При цьому Уряд наголошував, що перша заява від 26 квітня 2006 року не містила скарги з посиланням на пункт 3 статті 5. Заявник подав таку скаргу до Суду лише 24 червня 2006 року, тоді як шестимісячний строк почав спливати з 23 листопада 2005 року, коли заявник був визнаний винним і засуджений районним судом.

116. Заявник заперечував ці доводи, стверджуючи, що, хоч він і справді не подавав окремої скарги за пунктом 3 статті 5 у своєму першому листі від 26 квітня 2006 року, він посилався в ньому на факти, які стосувалися його подальшої скарги на безпідставно тривалий строк досудового ув'язнення — наприклад, на дату свого арешту.

117. Суд повторює, що згідно з пунктом 1 статті 35 Конвенції Суд може розглядати справу лише «впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні». Сплив шестимісячного строку, як правило, переривається першим листом заявника з повідомленням про намір подати заяву і певним зазначенням характеру заявлених скарг. Що стосується скарг, не включених у перше повідомлення, то сплив шестимісячного строку не переривається до тієї дати, коли скаргу вперше було подано до Суду (див. справу «Божинівський проти колишньої Югославської республіки Македонії»

(Božinovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia) (ухвала), № 68368/01, від 1 лютого 2005 року).

118. Сторони погодилися, що шестимісячний строк стосовно скарги заявника за пунктом 3 статті 5 почав спливати з 23 листопада 2005 року, коли районний суд визнав його винним у крадіжці зі зломом і засудив його до трьох років і семи місяців ув'язнення. Скарга на тривалість досудового ув'язнення заявника згадується лише у формулярі заяви від 24 червня 2006 року. Хоча фактом є те, що попередній формуляр заяви було подано 26 квітня 2006 року, він не містив ніяких скарг із посиланням на статтю 5 Конвенції. Суд не вважає переконливим аргумент про те, що посилання на дату арешту заявника, зроблене в контексті його скарги на незадовільні медичні умови тримання під вартою, можна розглядати як намір подати згодом скаргу за пунктом 3 статті 5. Для того, щоб було внесено скаргу і тим самим було перервано вплив шестимісячного строку, потребується певне зазначення характеру стверджуваного порушення Конвенції.

119. Отже, ця частина заяви є неприйнятною з огляду на недотримання вимоги шестимісячного строку, встановленої пунктом 1 статті 35 Конвенції, і тому має бути відхилена відповідно до пункту 4 статті 35.

IV. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 3 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

120. Посилаючись на пункт 3(с) статті 6 Конвенції, заявник також скаржився на те, що під час кримінального провадження йому не надали безоплатної юридичної допомоги.

121. Суд зазначає, що заявник не подав касаційної скарги до Верховного Суду стосовно засудження за крадіжку зі зломом. До того ж він не порушив цього питання, й оскаржуючи обвинувальний вирок суду від 23 листопада 2005 року.

122. Отже, ця частина заяви має бути відхилена відповідно до пунктів 1 і 4 статті 35 Конвенції з огляду на невичерпання національних засобів юридичного захисту.

V. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 13 КОНВЕНЦІЇ

123. Заявник стверджував, що не мав у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту стосовно скарг за статтею 3 Конвенції, як цього вимагає стаття 13 Конвенції. Ця стаття передбачає:

«Кожен, чії права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження».

124. Уряд не подав ніяких зауважень стосовно цієї скарги.

125. Суд наголошує, що стаття 13 Конвенції гарантує можливість використання на національному рівні засобу юридичного захисту, здатного забезпечувати втілення в життя змісту конвенційних прав і свобод, незалежно від того, у якій формі вони закріплені в національному правовому порядку. Отже, дія статті 13 вимагає надання національного засобу юридичного захисту у спосіб, який забезпечує вирішення по суті поданої за Конвенцією «небезпідставної скарги» та відповідне відшкодування (див. справу *«Кудла проти Польщі» (Kudła v. Poland)* [GC], № 30210/96, п. 157, ECHR 2000-XI).

126. Зміст зобов'язань за статтею 13 залежить від характеру скарги, поданої заявником на підставі Конвенції. Але засіб юридичного захисту, якого вимагає стаття 13, має бути ефективним як у практичному, так і в юридичному сенсі.

127. Беручи до уваги свої попередні міркування стосовно вичерпання національних засобів юридичного захисту (пункти 75–78 вище), а також свої попередні рішення з цього питання (див. згадані вище рішення у справі Мельника, п. 115, та у справі Двойних, п. 72), Суд доходить висновку, що стосовно скарг заявника на умови тримання під вартою не було ефективного і доступного засобу юридичного захисту. Отже, мало місце порушення статті 13 Конвенції.

VI. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

128. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

129. Щодо матеріальної шкоди заявник вимагав 2958,16 грн (434 євро) як компенсацію за медичні витрати під час стаціонарного лікування в Севастопольському протитуберкульозному диспансері і подав документи на підтвердження цієї вимоги. Він також вимагав 42 000 грн (6163 євро) компенсації за продуктові передачі, які він одержував під час свого перебування під вартою в Севастопольському ІТТ.

130. Крім того, заявник вимагав 50 000 євро як компенсацію за моральну шкоду.

131. Уряд заявив, що, оскільки права заявника за статтею 3 Конвенції порушено не було, на державу не можна покласти відповідальність за його медичні витрати. Щодо заявленого розміру компенсації за продуктові передачі Уряд зазначив, що він не підкріплений ніякими доказами.

132. Суд передусім зазначає, що порушення статті 3 у зв'язку з харчуванням, яким забезпечували заявника під час перебування в Севастопольському ІТТ, встановлено не було. Тому компенсація стосовно витрат на продуктові передачі не може бути присуджена.

133. Далі Суд зазначає, що Уряд не заперечував розміру медичних витрат заявника. Взявши до уваги висновки стосовно скарги заявника на незадовільність медичної допомоги, яку надавали йому в Севастопольському ІТТ, Суд присуджує компенсацію медичних витрат заявника у повному обсязі заявленої вимоги.

134. Щодо моральної шкоди Суд нагадує про наведені ним висновки про виявлені в цій справі порушення статей 3 і 13 Конвенції (див. пункти 89, 101–102, 113 і 127 вище). Беручи до уваги свою практику у подібних справах і керуючись принципом справедливості, Суд присуджує заявникові 10 000 євро за цим пунктом (див. згадане вище рішення у справі Мельника, п. 121).

B. Судові та інші витрати

135. Заявник вимагав 31 188,64 грн (4577 євро) як компенсацію дорожніх витрат його представника, пов'язаних із провадженням у кримінальній справі заявника. Він також вимагав 155,90 грн (23 євро) як компенсацію поштових витрат, пов'язаних із конвенційним провадженням, і подав відповідні документи на підтвердження.

136. Уряд оспорував цю вимогу.

137. Суд зауважує, що заявник не надав документів на підтвердження заявленої ним суми дорожніх витрат його представника. Тому Суд присуджує заявникові додаткові 23 євро за поштові витрати.

C. Відсотки в разі несвоєчасної сплати

138. Суд вважає, що відсотки у разі несвоєчасної сплати мають визначатися на підставі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скарги заявника, подані з посиланням на статті 3 і 13 Конвенції, прийнятними, а решту заяви — непринятною.

2. *Постановляє*, що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з матеріально-побутовими умовами тримання заявника під вартою в Севастопольському ІТТ.

3. *Постановляє*, що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з незабезпеченням органами влади своєчасної та належної медичної допомоги заявникові як ВІЛ-інфікованому і хворому на туберкульоз.

4. *Постановляє*, що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з поведженням, якого заявник зазнав під час неодноразових переїздів між Севастопольським ІТТ і Сімферопольським СІЗО.

5. *Постановляє*, що було порушено статтю 13 Конвенції.

6. *Постановляє*, що:

а) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна виплатити заявникові наведені нижче суми компенсації, які мають бути переведені в національну валюту держави-відповідача за курсом, чинним на день розрахунку:

i) 434 (чотириста тридцять чотири) євро — за матеріальну шкоду;

ii) 10 000 (десять тисяч) євро — за моральну шкоду;

iii) 23 (двадцять три) євро — за судові та інші витрати;

iv) плюс будь-який податок у разі стягнення його із зазначених вище сум;

б) зі спливом зазначених вище трьох місяців і до остаточного розрахунку на названі суми нараховуватиметься простий відсоток у розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, чинної у відповідний період невиконання цих платежів, плюс три відсоткові пункти.

7. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 25 жовтня 2007 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
Секретар

Пеер ЛОРЕНЦЕН
Голова

—